

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE'DE BİLGİ SEKTÖRÜNÜN İSTİHDAMA KATKISI

Hayriye ATİK*
Aytekin ALTIPARMAK**

Özet: Bilgi toplumuna dönüşüm süreci ilk olarak ABD’de başlamış, daha sonra gelişmiş Avrupa ülkeleri ve Japonya ile devam etmiştir. Bilgi toplumuna dönüşümün ortaya çıkardığı en önemli ekonomik değişim, bilgi sektörü olarak adlandırılan yeni bir sektörün ağırlık kazanmasıdır. Ekonomik yapıda ortaya çıkan bu değişim, bilgi sektörünün istihdam payını belirlemek amacıyla yapılan çalışmaları artırmıştır.

Çalışmanın biri temel amaç, diğeri yan amaç olmak üzere iki amacı bulunmaktadır. Bildirinin temel amacı, bilgi sektörünün AB ve Türkiye’deki istihdam payını belirlemektir. İkincisi ise bilgi sektörünün istihdam payını belirlemek amacıyla kullanılan yöntemleri tanıtmaktır. Bildiride 1990-2008 döneminde 27 AB üyesi ülkede ve Türkiye’de bilgi sektörünün istihdam katkısı, “toplulaştırılmış” veriye dayalı yöntemle belirlenmiştir. Bilgi sektörü istihdam katkısı için üç ayrı hesaplama yapılmıştır. Birinci aşamada bilgi sektörünün toplam payı belirlenirken; ikinci aşamada ele aldığımız ülkelerde kadın işgücünün bilgi sektöründeki istihdam oranı; üçüncü aşamada ise erkek işgücünün bilgi sektöründeki istihdam oranı hesaplanmıştır.

Analizlerimiz kadın işgücünün erkek işgücüne göre bilgi sektöründe daha yüksek oranda istihdam edildiğini ortaya koymuştur. Bunun en önemli nedeni, bilgi sektörünün fiziksel emek yerine zihinsel emeğe dayalı olmasıdır. Analizlerimizde ortaya çıkan çarpıcı diğeri bir bulgu, AB ülkelerinde bilgi sektörü istihdam oranında gözlenen farklılıktır. AB’nin gelişmiş ülkelerinde bilgi sektörü istihdam katkısı %50-%60 arasında değişirken; bazı ülkelerde bu katkı %20-%40 arasındadır. Türkiye’de bilgi sektörünün istihdam katkısı 2008 yılı itibarıyla %28.7 olarak gerçekleşmiştir.

THE CONTRIBUTION OF THE INFORMATION SECTOR TO THE EMPLOYMENT IN THE EUROPEAN UNION AND IN TURKEY

Abstract: The transformation to information society firstly started in the United States , and then continued with some European countries and Japan. The most important change that the transformation to the information society has led, is the enlargement of the new sector called “information sector” in the economy. This change in the economic structure has increased the number of the studies done for the determination of the share of this sector.

There are two goals of this study. The main goal of this study is the determination of the share of the information sector in Turkey and in 27 members of the European Union. The second goal is to introduce the methods used to determine the share of this sector. The employment contribution of the information sector in the EU and in Turkey is analyzed by using aggregated approach for the period 1990-2008. Three calculations have been done for the contribution of this sector. Firstly, the total contribution of the information sector is calculated. Secondly, employment share of the women in this sector has calculated. And, thirdly, employment share of men in this sector has been determined.

Our analyses have been shown that women workforce have higher employment share than men in this sector. The most important reason of this is that the information sector is based on mental labour rather than physical labour. Another challenging findings in our analyses is that the differences in the employment share of this sector in the European Union countries. While employment share of this sector changes between %50-%60 in some countries, this share is between %20-%40 in other countries. In 2008, employment share of this sector is %28.7 in Turkey.

1.Giriş

Başta ABD olmak üzere sanayileşmiş ülkeler, 1960’lı yılların başından itibaren sanayi-sonrası toplum veya bilgi toplumu olarak adlandırılan yeni bir toplumsal gelişme aşamasına geçmiş bulunmaktadır. Bu yeni gelişme aşaması, önceki gelişme aşamalarında olduğu gibi sosyo-ekonomik yapıda önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Ekonomik yapıda ortaya çıkan değişikliklerden biri; tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin yanına “bilgi sektörü” olarak adlandırılan ve bilgiye dönük faaliyetlerin toplandığı yeni bir sektörün eklenmesidir. Gelişmiş

* Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, atik@erciyes.edu.tr.

** Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, aparmak@erciyes.edu.tr.

ekonomilerde yapılan uygulamalı analizler, yeni gelişme aşamasında bilgi üretiminin ve buna bağlı olarak bilgi ile bağlantılı sektörlerde istihdamın hızla arttığını ortaya koymuştur.

Bilgi sektörünün istihdam payı, basitten karmaşığa çeşitli yöntemlerle ortaya konmaya çalışılmıştır. Türkçe literatürde çok fazla üzerinde durulmayan bu konu, yabancı literatürde üzerinde en fazla analiz yapılan konulardan biri haline gelmiştir. Bu bildirinin konusunu bilgi sektörünün AB ve Türkiye’de istihdam payının belirlenmesi oluşturmaktadır.

Bu çerçevede bildirinin iki amacı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, bilgi sektörünün istihdamdaki payının yabancı literatürde nasıl ve hangi göstergelerle ele alındığının incelenmesidir. İkincisi ise, 27 AB üyesi ve Türkiye’de bilgi sektörünün istihdam payının ortaya konmasıdır. Çalışmada bilgi sektörünün istihdamdaki payı, yöntem bölümünde ayrıntılı olarak anlatacağımız ve daha önce R.L Katz (1986), kullanılan“toplulaştırılmış” veriye dayalı yaklaşımlarla belirlenecektir. Analizlerimiz 1990-2008 dönemi için yapılacaktır. Yaptığımız ön analizler, bilgi sektörünün istihdam katkısının AB üyesi ülkelerde farklı düzeylerde olduğunu ortaya koymuştur. Almanya, İngiltere, Fransa, Avusturya, Finlandiya ve İsveç’te, bilgi sektörü istihdam payı bakımından ilk sırada yer alırken; Yunanistan, İspanya, Portekiz ile son katılan 12 üye ülkede, bilgi sektörü istihdam payı bakımından ikinci ya da üçüncü sırada yer almaktadır. Bilgi sektörünün Türkiye’deki istihdam payı, son katılan üye ülkelerdeki paylara benzerlik göstermektedir.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. “Giriş” kısmından sonra yer alacak ikinci bölümde, bilgi sektörünün istihdamdaki payını belirlemek amacıyla yapılan çalışmalar ve sonuçları hakkında bilgi verilecektir. Üçüncü bölümde bildiride kullanılacak araştırma yöntemi detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Dördüncü bölüm, AB ve Türkiye’de bilgi sektörünün istihdam payının belirlenmesine ayrılmıştır. Beşinci bölümde “sonuç” kısmı yer almaktadır.

2.Literatür

Bilgi sektörünün istihdamdaki payını belirlemek amacıyla yapılan çalışmalar, kullanılan istatistiksel verilerin niteliğine göre “toplulaştırılmış” (aggregated) veriye dayalı analizler ve “toplulaştırılmamış” (dis-aggregated) veriye dayalı çalışmalar olmak üzere iki grupta toplanmaktadır (Atik, 1998:82).Burada, bu yaklaşımlara dayalı olarak yapılan çalışmalar ayrı ayrı ele alınacaktır.

2.1 Toplulaştırılmış Veriye Dayalı çalışmalar

Toplulaştırılmış veriye dayalı çalışmalar, meslek grupları ile ilgili ayrıntılı verilerin bulunmaması durumunda kullanılmaktadır. Bu grupta yer alan başlıca çalışma Katz (1986) tarafından yapılmıştır. Yazar, ayrıntılı istatistiklere sahip olmayan 20 az gelişmiş ülkede bilgi sektörünün istihdam payını Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organisation:ILO) meslek istatistiklerinden yararlanarak hesaplamıştır. Katz’ın yöntemi daha sonra Atik (1998, Atik ve diğ.2008), Atik ve Tanna (1999) tarafından AB ülkeleri için kullanılmıştır.

Katz’ın yöntemine göre bilgi sektöründeki istihdam şu mesleklerin toplamından oluşmaktadır (Katz,1986: 267):

- Mesleki ve teknik personel,
- İdareciler ve yöneticiler,
- Büro personeli

Toplulaştırılmış veriye dayalı başka bir çalışma, Bell’e aittir. Bell (1973), bilgi sınıfının boyutlarının mesleki ve teknik personel ile üniversite eğitimi alanlardan oluştuğunu belirtmiştir. Mesleki ve teknik personel içinde öğretim elemanları, mühendisler ve bilim

adamları yer almaktadır. Bell, üniversite eğitimi alanların ABD'nin bilgi toplumu aşamasına geçiş sürecinde hızla arttığını ve geçişi kolaylaştırdığını belirtmiştir. Bell'in verdiği rakamlara göre, ABD'nde üniversiteye kayıtlı öğrenci sayısı 1946-1964 yılları arasında %145, dönemin son on yılında %104 oranında artmıştır. 18-19 yaş grubunun okullaşma oranı 1965'te %46.3'ten 1967'de %47.6'ya, 1969'da ise %50.2'ye yükselmiştir (Dura, 1990:154).

2.2 Toplulaştırılmamış Veriye Dayalı çalışmalar

Ayrıntılı meslek sınıflamasına dayanan çalışmalar bu grupta yer almaktadır. Bu grupta yer alan çalışmalardan ilki Machlup'a aittir. Yazar, 1962 yılında yaptığı çalışmada ABD'ndeki işgücünü "bilgi üreten mesleklerde istihdam edilenler" ve "bilgi üretmeyen mesleklerde istihdam edilenler" olmak üzere iki grupta toplamıştır. Machlup'un analizlerine göre bilgi üreten meslekler şunlardır (Machlup, 1962: 354):

- Mesleki ve teknik personel,
- Müşebbis, direktör, üst kademe yöneticileri,
- Büro personeli,
- Satış personeli,
- Esnaf ve benzeri çalışanlar

Machlup'un analizlerine göre, 1950 yılında ABD'nde bilgi üreten mesleklerde istihdam edilenlerin oranı %28.3 iken, bilgi üretmeyen mesleklerde istihdam edilenlerin oranı %71.7'di. Machlup'un 1975 yılında Kronkwinkler ile tekrarladığı çalışmada 1970 yılında ABD'nde bilgi üreten mesleklerdeki istihdam oranı %39.7 olarak hesaplanmıştır (Machlup-Kronkwinkler, 1975:752-759).

Toplulaştırılmamış veriye dayalı ikinci önemli çalışma Porat'a aittir. Yazar, 1977 yılında yayınladığı çalışmasında bilgi sektörü de dahil olmak üzere dört sektörde Amerikan işgücünün dağılımını Machlup'a göre oldukça karmaşık bir yöntem kullanarak hesaplamıştır. M.U Porat, hesaplamalarında bilgi faaliyetini analiz birimi olarak ele almıştır. Yazar'a göre bilgi faaliyeti, "bilgi mallarının ve hizmetlerinin üretimi sırasında tüketilen tüm kaynaklardır" (Poirier, 1990: 250). Yazar bilgi sektörünü "birinci bilgi sektörü" ve "ikinci bilgi sektörü" olarak ikiye ayırmıştır. Birinci bilgi sektörü, piyasada değişimi yapılan bilgi mal ve hizmetlerini üreten firmalardan oluşmaktadır. Buna karşılık ikinci bilgi sektörü, kamu sektörünün ve bilgi sektöründe faaliyet göstermeyen firmaların iç tüketimlerinde kullandıkları bilgi hizmetlerinden oluşmaktadır.

Bilgi sektörünün ekonomideki yerini belirlemek amacıyla yapılan başka bir çalışma, OECD'ye (1981) aittir. Bu çalışmada Porat'ın yaklaşımından yararlanılmış ve OECD'ye üye ülkelerin bir kısmında bilgi sektörünün istihdam payı hesaplanmıştır. Porat'ın yönteminin detaylı veriye dayanması nedeniyle, analizler tüm OECD üyesi ülkeler için yapılamamış, sadece detaylı veriye sahip ülkeler için hesaplanmıştır.

3. Yöntem

Bu çalışmada AB'ne üye ülkelerin büyük bir bölümü ve Türkiye için ayrıntılı verilerin bulunmaması nedeniyle, toplulaştırılmamış veriye dayalı bir hesaplama yönteminin kullanılması mümkün değildir. Dolayısıyla, Katz'ın yöntemi kullanılarak ILO'nun meslek istatistiklerinden yararlanılmış ve bilgi sektörünün istihdam oranı hesaplanmıştır. ILO tarafından kullanılan standart meslek gruplamasında 1995 yılında değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklik nedeniyle, 1995 yılına kadar yaptığımız hesaplamalarda farklı bir gruplama, 1995'den itibaren yaptığımız hesaplamalarda ise farklı bir gruplama kullandık. Bilgi sektörüne dahil olacak alt meslek gruplarının belirlenmesinde Katz'ın dahil ettiği meslek

gruplarına sadık kalmaya çalıştık. 1995 yılına kadar yaptığımız hesaplamalarda kullandığımız meslek grupları şunlardır:

- Mesleki ve teknik personel,
- İdari personel ve yöneticiler,
- Büro personeli

1995 yılından itibaren yaptığımız hesaplamalarda bilgi sektörüne dahil ettiğimiz meslek grupları ise şunlardır:

- Milletvekilleri, kıdemli büro personeli ve yöneticiler,
- Mesleki personel,
- Teknisyenler ve ilgili meslek sahipleri,
- Büro personeli

Bu değişiklik daha önce de belirttiğimiz gibi ILO'nun meslek sınıflamasında yaptığı değişiklikten kaynaklanmaktadır.

Analizlerimiz 1990 yılından başlamıştır. 1990-2008 yılları arasındaki yedi yıl için hesaplama yapılmıştır.

4. Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bilgi Sektörünün İstihdamdaki Payı

İlk olarak, ele aldığımız ülkelerde bilgi sektörünün toplam istihdamdaki payı hesaplanacak, daha sonra kadın işgücünün bilgi sektöründeki istihdam oranı ve son olarak da erkek işgücünün bilgi sektöründeki istihdam payı belirlenecektir.

4.1. Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye’de Bilgi Sektörünün İstihdamdaki Payı

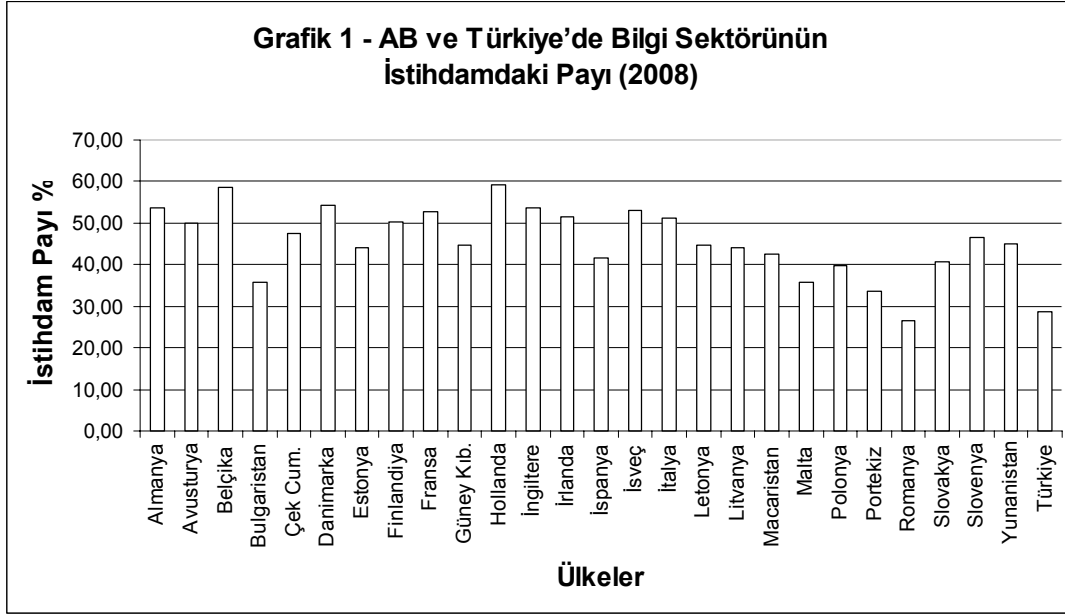
AB ülkeleri ve Türkiye’de bilgi sektörünün genel istihdamdaki payı, Tablo 1’de yer almaktadır. Tablo 1 ile ilgili temel gözlemlerimiz şu şekilde sıralanabilir:

-1990-2008 döneminde bilgi sektörünün istihdam oranı genel olarak yükselmiştir.

-2008 yılında, bilgi sektörünün istihdam oranı bazı AB ülkelerinde %50’yi aşarken, bazı AB ülkelerinde %50’nin altında kalmıştır. %50’nin altında kalan ülkeler (İspanya, Yunanistan ve Portekiz dışında) AB’ne 2004 ve 2007 yıllarında katılan ülkelerdir. Bu gözlem, AB’ne son yıllarda dahil olan Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinin istihdam göstergesi bakımından farklı bir gelişme düzeyi sergilediklerini ortaya koymaktadır.

-2008’de bilgi sektöründe en yüksek istihdam oranına sahip ülkeler sırasıyla Hollanda (% 59.3) ve Belçika (%58.6) iken; en düşük orana sahip iki ülke Romanya (%26.6) ve Portekiz (% 33.6)dir. Bu veriler ışığında, en yüksek ülkedeki istihdam oranı, en düşük ülkedeki ülkenin istihdam oranının iki katından da fazladır.

-2008’de bilgi sektörünün Türkiye’deki istihdam oranı, %28.7’dir. Türkiye, bu oranla bilgi sektöründe en düşük istihdam oranına sahip olan Romanya’nın (%26.6) yaklaşık 2 puan üzerindedir (Bkz. Grafik 1).

Kaynak: Tablo 1'deki verilerden düzenlenmiştir.

Tablo 1: Avrupa Birliği ve Türkiye'de Bilgi Sektörünün İstihdamdaki Payı(1990-2008) -Yüzde olarak-

Ülkeler	1990	1993	1996	1999	2002	2005	2008
Almanya	..	47.5	49.8	50.6	52.6	53.5	53.6
Avusturya	36.8	38.2	42.9	44.1	45.5	50.5	50.0
Belçika	44.2	..	55.4	..	57.8	60.1	58.6
Bulgaristan	38.4	36.1	35.7
Çek Cum.	..	38.8	41.8	42.5	44.2	46.3	47.5
Danimarka	46.8	47.7	49.2	..	51.9	53.6	54.3
Estonya	40.2	41.6	43.4	43.5	44.2	44.9	44.1
Finlandiya	42.8	45.6	46.5	48.2	40.9	50.0	50.3
Fransa	51.2	51.6	52.7
Güney Kib.	37.4	41.8	42.2	44.6
Hollanda	45.7	46.0	56.3	58.7	59.1	58.4	59.3
İngiltere	53.8
İrlanda	35.7	43.0	44.7	45.8	52.6	51.4	51.5
İspanya	41.5
İsveç	53.1
İtalya	..	37.7	40.0	42.5	44.2	50.3	51.1
Letonya	38.4	37.5	38.9	40.3	44.8
Litvanya	36.9	35.8	36.0	39.1	44.1
Macaristan	36.8	37.9	38.9	39.0	42.7
Malta	44.2	45.8	35.9
Polonya	33.8	37.1	37.4	39.1	39.7
Portekiz	..	37.4	36.1	30.7	31.0	36.0	33.6
Romanya	21.6	20.5	23.0	24.9	26.6
Slovakya	40.6
Slovenya	46.7
Yunanistan	25.2	36.1	38.0	38.9	40.3	43.3	45.1
Türkiye	12.9	13.8	13.7	14.6	24.6	27.0	28.7

Kaynak: ILO, International Labour Statistics, www.ilo.org'den alınan verilerden yararlanılarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

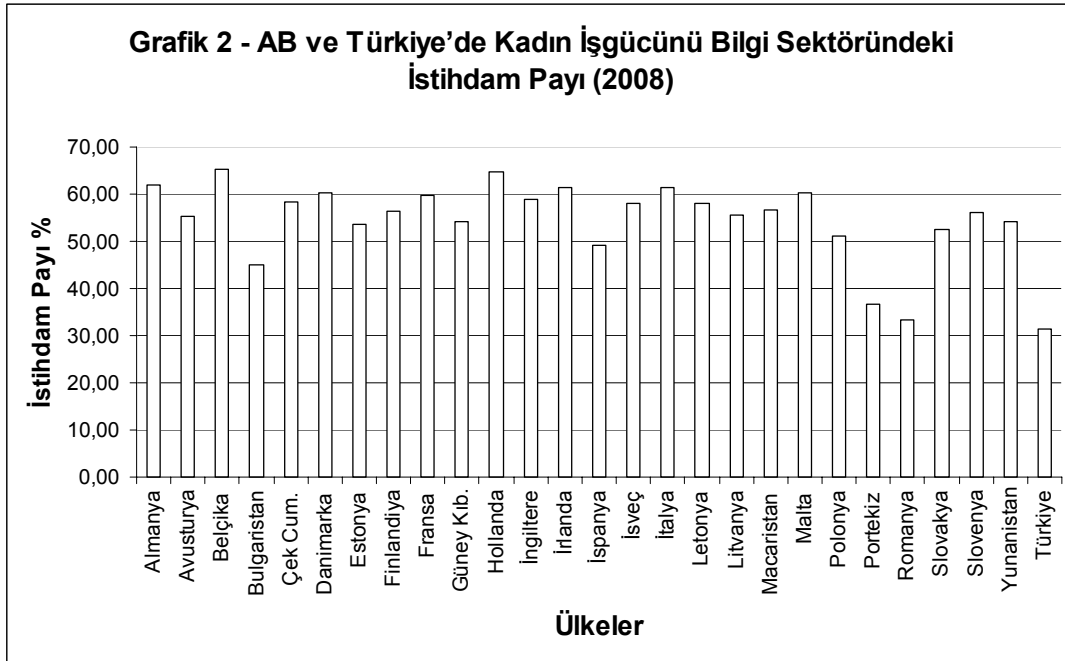
4.2. Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye’de Kadın İşgücünün Bilgi Sektöründeki İstihdam Payı

Bilgi sektörünün istihdam oranı Tablo 1’de tüm işgücü için hesaplanırken; Tablo 2’de sadece kadın işgücü için hesaplanmıştır. Tablo 2 ile ilgili bulgularımız şu şekilde sıralanabilir:

-1990 yılı itibariyle, kadın işgücünün bilgi sektöründeki istihdam oranı, Tablo 1’deki verilerle karşılaştırıldığında, aynı yılda bilgi sektöründeki genel istihdam oranının üzerinde.

-2008’de, AB ülkelerinde kadın işgücünün bilgi sektöründeki istihdam payı %33.3 (Romanya) ve %65.3 (Belçika) arasında değişmektedir. Tablo 1 ile ilgili gözlemlerimizde de bu iki ülke en düşük ve en yüksek ülkeler arasında ortaya çıkmıştı. Tek fark, Tablo1’dekinden farklı olarak, kadın işgücünün bilgi sektöründeki istihdam oranının genel istihdam oranından daha yüksek olmasıdır. Örneğin, bilgi sektörünün genel istihdam payı Romanya’da %26.6 (Bkz. Tablo 1) iken, kadın işgücünün Romanya’daki istihdam oranı %33.3’dür (Bkz. Tablo 2). Kadın işgücünün bilgi sektöründe daha fazla istihdam edilmesi, D. Bell’in ifadesiyle yeni ekonominin tamamen kadın yoğun olmasından kaynaklanmaktadır. Bilgi toplumunda kas gücünün yerini zihin gücünün alması, kadın işgücünün sanayi toplumuna göre daha fazla iş hayatına girmesine yol açmıştır.

1990-2008 döneminde Türkiye’de kadın işgücünün bilgi sektöründeki istihdam oranı, %11.3’den, %31.4’e yükselmiştir. 2008 yılında Türkiye, ele aldığımız ülkeler arasında kadın işgücünün bilgi sektöründe en düşük istihdam oranına sahip olduğu ülkedir. Tablo 2’de yer alan ülkelerin bir kısmında kadın işgücünün yaklaşık %60’ının bilgi sektöründe istihdam edildiği göz önüne alınırsa, Türkiye’nin sahip olduğu oran son derece küçüktür (Bkz. Grafik 2). Türkiye’nin bilgi sektöründeki istihdam oranının görece olarak düşüklüğü çeşitli faktörlerin bir sonucudur. Bu faktörlerden birincisi, ülkenin görece gelişme düzeyidir. Henüz tam anlamıyla sanayi toplumu olamamış bir ülkede bilgi toplumundan ve bilgi sektörünün gelişiminden bahsedilmesi imkansızdır. Ayrıca, eğitim düzeyi de bilgi sektörü istihdamını etkileyen önemli bir faktördür. Temel eğitim düzeyindeki eğitime bile katılmayan bireylerin olduğu bir toplumda, en az üniversite eğitimi gerektiren bilgi sektöründe yüksek bir istihdam düzeyi beklenmemelidir.

Tablo 2:Avrupa Birliği ve Türkiye’de Kadın İşgücünün Bilgi Sektöründeki İstihdam Payı (1990-2008) %

Ülkeler	1990	1993	1996	1999	2002	2005	2008
Almanya	..	58.3	60.5	60.5	60.5	61.9	62.0
Avusturya	46.1	47.6	50.0	51.2	53.1	56.9	55.3
Belçika	57.1	..	64.7	..	65.8	67.5	65.3
Bulgaristan					45.9	44.5	45.0
Çek Cumhuriyeti		49.2	51.8	53.0	54.1	56.9	58.3
Danimarka	60.2	60.3	56.0	..	57.9	60.5	60.3
Estonya			54.3	52.4	53.6	52.3	53.5
Finlandiya	56.0	59.4	60.5	61.9	54.1	55.6	56.4
Fransa	58.6	58.7	59.7
Güney Kıbrıs	49.4	51.5	51.6	54.1
Hollanda	55.3	51.3	60.5	63.3	64.6	64.2	64.8
İngiltere	58.9
İrlanda	60.9	61.1	59.3	59.5	62.2	63.1	61.5
İspanya	49.3
İsveç	58.1
İtalya	..	47.8	50.4	53.0	54.4	60.6	61.3
Letonya	50.7	48.0	48.0	50.0	58.0
Litvanya	47.6	45.4	47.5	49.0	55.5
Macaristan	52.5	52.8	53.1	55.4	56.8
Malta	56.1	58.2	60.3
Polonya	44.8	48.8	48.6	50.5	51.0
Portekiz	..	43.8	39.8	33.3	34.0	39.0	36.8
Romanya	26.4	25.0	28.4	31.1	33.3
Slovakya	52.5
Slovenya	56.0
Yunanistan	31.6	32.0	41.3	45.9	48.2	51.6	54.2
Türkiye	11.3	..	14.7	..	20.9	25.1	31.4

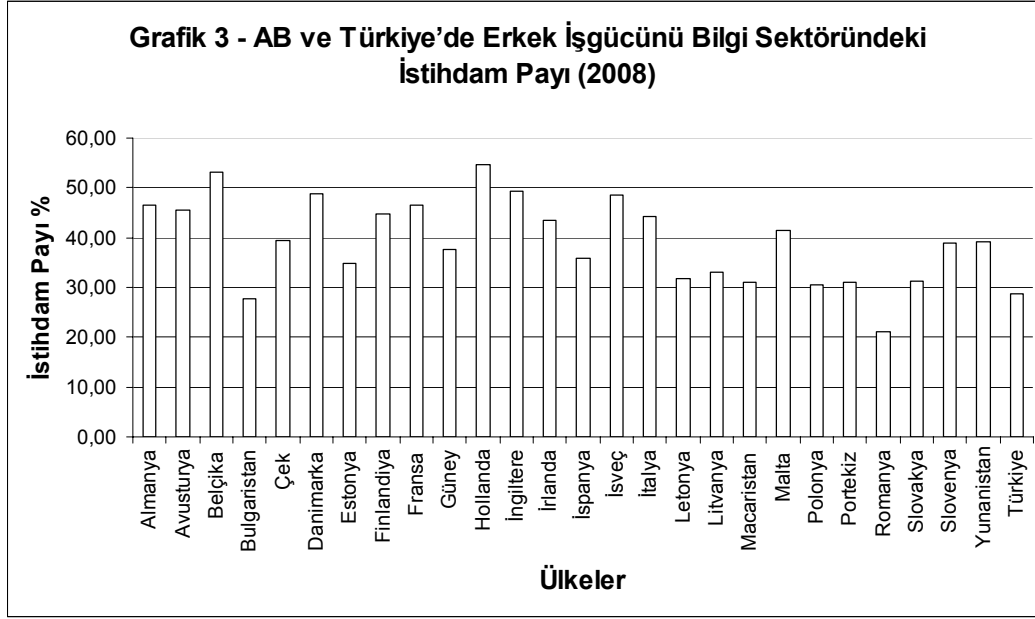
Kaynak: ILO, **International Labour Statistics**, www.ilo.org'den alınan verilerden yararlanılarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

4.3 Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’de Erkek İşgücünün Bilgi Sektöründeki İstihdam Payı

AB’nde ve Türkiye’de erkek işgücünün bilgi sektöründeki istihdam payını belirlemek amacıyla yaptığımız hesaplamalar, Tablo 3’tedir.

Ele aldığımız ülkelerde ve ele aldığımız dönemde, erkek işgücünün bilgi sektöründeki istihdam payı, Belçika ve Hollanda dışındaki ülkelerde %50’nin üzerine çıkamamıştır. AB’nin gelişmiş ekonomilerinde %40-%50 arasında değişen oranlar, AB’ye daha geç üye olan ve görece olarak daha az gelişmiş ülkelerinde %20-%40 arasında değişmektedir. 2008 yılında erkek işgücünün bilgi sektöründe en düşük istihdam oranına sahip olduğu ülke, %21 ile Romanya’dır. Bu ülkeyi, %30.6 ile Polonya takip etmektedir (Bkz. Grafik 3).

Tablo 3’teki 2008 verilerini, Tablo 1 ve Tablo 2’deki 2008 verileri ile karşılaştırdığımızda görece olarak daha düşük bir istihdam oranı ortaya çıkmaktadır. Daha açık bir ifade ile, erkek işgücünün bilgi sektöründeki istihdam oranı, hem bilgi sektöründeki genel istihdam oranından hem de bayan işgücünün bilgi sektöründeki istihdam oranından düşüktür. Bu sonucun en önemli nedeni, erkek işgücünün tarım ve sanayi sektörlerinde daha kolay iş bulabilmesidir. Örneğin, ILO meslek istatistiklerinden yararlanarak yaptığımız hesaplamalara göre, 2008 yılında Hollanda’da erkek işgücünün sanayi sektöründeki istihdam payı %33.6 iken, kadın işgücünün sanayi sektöründeki istihdam payı %11.5’tir. Bu veriler, görece olarak daha fazla kas gücü gerektiren sanayi sektörünün erkek işgücü için daha uygun bir istihdam alanı olduğunu, buna karşılık kadın işgücü için aynı derecede uygun istihdam alanı olmadığını ortaya koymaktadır.

2008 yılında erkek işgücünün Türkiye'deki istihdam oranı, %28.7'dir. Bu oran, Romanya (%21) ve Bulgaristan (%27.7) gibi bilgi sektöründe en düşük istihdam oranına sahip olan ülkelerin üzerinde olmasına rağmen, Türkiye açısından iç açıcı bir oran değildir. Türkiye, erkek işgücünün bilgi sektöründeki istihdamı bakımından gelişmiş AB üyelerinin sahip olduğu düzeye ulaşamamıştır.

Tablo 3: Avrupa Birliği ve Türkiye'de Erkek İşgücünün Bilgi Sektöründeki istihdam Payı (1990-2008)

Ülkeler	1990	1993	1996	1999	2002	2005	2008
Almanya	..	39.8	42.0	43.0	45.2	46.7	46.6
Avusturya	30.4	31.4	37.7	38.7	39.4	45.3	45.6
Belçika	36.4	..	49.2	..	51.9	54.1	53.1
Bulgaristan					31.7	28,8	27,7
Çek Cumh.		30.8	34.1	34.8	36.7	38.1	39,4
Danimarka	35.4	36.7	43.6	..	46.7	47.6	48,8
Estonya	32.6	35.0	35.0	36.1	34.8
Finlandiya	30.9	32.9	34.0	36.0	44.0	44.0	44.8
Fransa	45.0	45.5	46.5
G.Kıbrıs				29.9	34.3	34.9	37.7
Hollanda	39.8	40.5	53.3	55.2	54.7	53.7	54.7
İngiltere	49.4
İrlanda	30.1	34.0	35.4	36.4	45.7	43.8	43.6
İspanya	35.9
İsveç	48.5
İtalya	..	32.5	34.5	36.6	38.0	43.6	44.3
Letonya	27.0	27.0	29.0	30.3	31.7
Litvanya	27.3	26.1	24.6	27.5	33.0
Macaristan			24.4	25.8	27.1	29.5	30.9
Malta		38.8	40.1	41.4
Polonya	24.8	27.7	28.1	29.8	30.6
Portekiz	..	34.4	33.2	28.6	28.5	33.7	30.9
Romanya	17.7	16.6	18.5	19.8	21.0
Slovakya	31.2
Slovenya	39.0
Yunanistan	21.5	21.8	35.2	34.9	35.6	38.2	39.2
Türkiye	26.0	27.0	28.7

Kaynak: ILO, *International Labour Statistics*. www.ilo.org'den alınan verilerden yararlanılarak tarafımızdan hesaplanmıştır.

Sonuç

Bu bildiride AB ülkeleri ve Türkiye’de 1990-2008 yılları arasında bilgi sektörünün istihdam payında meydana gelen değişim, toplulaştırılmış veriye dayalı bir yaklaşımla belirlenmiştir. Bilgi sektörünün istihdam payı; toplam işgücü, kadın işgücü ve erkek işgücü açısından ayrı ayrı ele alınmıştır.

ILO meslek istatistiklerinden yararlanarak yaptığımız hesaplamalar, AB ülkelerinin bilgi sektörü istihdamı bakımından iki grupta toplanabileceklerini göstermiştir. İlk grupta yer alan ülkeler, istihdamın yaklaşık %50’sini bilgi sektörüne kaydırabilmiş olan ülkelerdir. Bu ülkelerden başlıcaları; Almanya, Hollanda, Danimarka, İtalya gibi AB’nin kuruluşunda ve gelişiminde önemli bir rol oynamış ülkelerdir. Bu ülkelerin başka bir özelliği, sanayi devrimini diğer ülkelere göre daha önce yapmış olmaları ve bunun bir sonucu olarak sanayi toplumu ve daha sonra bilgi toplumu aşamalarına diğer ülkelere göre daha erken girmiş olmalarıdır.

İkinci grupta yer alan ülkeler, bilgi sektöründeki istihdam oranını %50’nin üzerine çıkartamamış ülkelerdir. Bu ülkelerde bilgi sektöründeki istihdam payı, %25-%40 arasında değişmektedir. Bu ülkelerin bir kısmı AB’ne 2004 ve 2007 yıllarında katılan Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri iken, bir kısmı AB’ne 1980’li yıllarda katılan Yunanistan ve Portekiz’dir. Bu grupta yer alan ülkelerin önemli bir özelliği, henüz diğer AB üyeleri ile aynı gelişme düzeyini yakalayamamış olmalarıdır.

Yaptığımız analizlerden elde ettiğimiz önemli bir sonuç, kadın işgücünün bilgi sektöründe görece olarak daha fazla istihdam payına sahip olmasıdır. Bu sonucun en önemli nedeni, bilgi sektöründeki işlerin zihin gücüne dayalı olarak yapılmasıdır. Bununla birlikte, bilgi sektöründeki işleri yapabilmek için en az lisans düzeyinde bir üniversite eğitimi şarttır. Dolayısıyla, kadın işgücünün görece olarak daha düşük eğitim düzeyine sahip olduğu ülkelerde, kadınların bilgi sektöründeki istihdam oranları yükseltilememektedir. Bunun en güzel örneği Türkiye’dir. Türkiye, hem toplam istihdam hem de kadın ve erkek istihdamı bakımından bilgi sektöründe AB’nin gelişmiş üyelerinin sahip olduğu oranları henüz yakalayamamıştır. Hem görece eğitim düzeyinin düşüklüğü hem de ülkenin genel gelişme düzeyi bunda etkili olmaktadır.

Ekonomik gelişme düzeyinin artırılması, üretim faktörlerinin miktarı ve niteliği yanında teknolojik gelişmeye de bağlıdır. Teknolojik gelişmenin sağlanmasındaki en önemli faktör ise bilgidir. Bilgi üretebilen toplumlar, teknolojik gelişme sağlayarak her zaman diğer toplumlardan daha yüksek bir gelişme düzeyi sergilemişlerdir.

Bu bağlamda, Türkiye’nin AB ülkelerine göre oldukça geride olduğu bilgi sektöründeki istihdam oranını artırabilmesi, bilgi üretebilecek insan gücünü yetiştirebilmesine; başka bir ifade ile eğitim düzeyi yüksek bireylere sahip olmasıyla mümkün olacaktır. Eğitim düzeyinin yükseltilmesi, bir taraftan bilgi üreten mesleklerde istihdamı artırırken, diğer taraftan da bilgi üretimini artırarak teknolojik gelişme düzeyinin yükselmesine yol açacaktır. Teknolojik gelişme ise, ekonomik büyüme ve gelişme üzerinde etkili olacaktır.

Kaynakça

- Atik, Hayriye (1998) "Employment in the Information Sector: The Case of Turkey," **Erciyes Üniversitesi İİBF Dergisi**, Sayı: 13, s.81-95.
- Atik, Hayriye-Sailesh Tanna (1999) "Informatisation in the European Union: A Comparison with USA and Japan," **Coventry Business School Economics Research Paper Series**, RP99_09.
- Atik, Hayriye-Oğuzhan Türker-Recep Düzgün (2008) "Bilgi Sektörünün Türk Ekonomisindeki Yeri," **VI. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, TÜBİTAK.
- Bell, Daniel (1973) **The Coming of the Post-Industrial Society: A Venture in Social Forecasting**, New York: Basic Books.
- Dura, Cihan (1990) **Bilgi Toplumu**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını.
- ILO, **International Labour Statistics**, www.ilo.org.
- Katz, Raul Luciano (1986) "Explaining Information Sector Growth in Developing Countries," **Telcommunication Policy**, No.10, s.209-228.
- Machlup, Fritz (1962) **The Production and Distribution of Knowledge in the United States**, Princeton: Princeton University Press.
- Machlup, Fritz-Trude Kronwinkler (1975) "Workers Who Produce Knowledge: A Steady Increase, 1900 to 1970," **Weltwirtschaftliches Archiv**, No.3, s.752-759.
- OECD (1981) **Information Activities, Electronics and Telecommunication Technologies**, OECD, Paris.
- Poirier, Rene (1990) "The Information Economy Approach: Characteristics, Limitations, and Future Prospects," **The Information Society**, Vol.7, ss.245-285.
- Porat, Marc Uri (1977) **The Information Economy: Definition and Measurement**, US Department of Commerce, Washington DC.